

Dr. Tamara Griesser Pečar
– ob življenjskem jubileju

Najino prvo srečanje sega v pomlad leta 2008, ko je Slovenija pod vodstvom Janeza Janše predsedovala Evropski uniji in je Ministrstvo za pravosodje vodil ugledni pravnik dr. Lovro Šturm. Kot predsednica Društva učiteljev zgodovine Slovenije in po uspešno izvedenem mednarodnem projektu Človekove pravice in pouk zgodovine sem bila povabljen v Bruselj na prvo evropsko javno tribuno o totalitarizmi. Slovenija je tudi na tem področju orala ledino, ki je po pridružitvi novih članic izza nekdanje železne zavese na evropskem parketu ostajala dokaj nedotaknjena. Prva Janševa vlada je pogumno ugriznila v precej trd oreh obračuna z vsemi tremi totalitarizmi, ki so v dvajsetem stoletju pustošili po Evropi. Nove članice Evropske unije so doživele sovjetski in titoistični škorenj, ki sta za seboj pustila desetine milijonov žrtev. Fizično nasilje, zunajsodni umori, taborišča smrti, prisilno delo, odvzemi premoženja, nasilne selitve v oddaljene kraje, brezmejna moč tajne politične policije, politični sodni procesi, prepovedane knjige, zaplenjeni časopisi, šole v tujih jezikih, spremembe imen in priimkov, neusmiljeno uničevanje političnih nasprotnikov, železna zavesa ter še mnoge oblike systemskega in sistematičnega nasilja nad človekovim dostojanstvom so zarezale globoke rane v evropsko tkivo. A pridružitve novih članic v

evropsko družino je zbudila upanje, da bomo našo totalitarno evropsko preteklost prepoznali kot skupno dediščino, ki bo nam in naslednjim generacijam v poduk in oporo pri prizadevanjih za demokratičnejšo prihodnost.

V optimističnem vzdušju tedaj še precej kozmopolitskega Bruslja smo se torej srečali v veži temačnega hotela v bližini Evropske komisije: dr. Tamara Griesser Pečar, dr. Ljubo Sirc, dr. Peter Jambrek in jaz. Ujeti v pozni večer smo se odločili, da posedimo kar v hotelu in se pogovorimo o javni tribuni, ki se je obetala naslednji dan. Naš pogovor, osredinjen na teme, ki mnoge Slovence in Slovence bolijo še danes, se je zavlekel globoko v noč. Kljub različnim izkušnjam vsakega od nas smo se strinjali, da je proces tranzicijske pravičnosti nujen, še zlasti na Slovenskem.

Pogovora v odsevu pritajene svetlobe hotelskih svetilk se spominjam, kot bi se zgodil včeraj. Zame je bil znanilec nekih drugačnih izzivov, ki so se iztekli v desetletno vodenje Študijskega centra za narodno spravo. Instituciji, ki je bila ustanovljena maja leta 2008 in je vzknila iz pravosodnega sektorja za popravo krivic in narodno spravo z dr. Milkom Mikolo na čelu, nihče ni prerokoval prav dolgega življenja. Novi minister za pravosodje se nas je pozno jeseni lotil z vsemi topovi – za začetek nam je vzel plače. Kot da smo ponovno v letu 1945 in je »pravica« na strani tistega, ki vlada. Vse drugo naj ne bi veljalo. Trezni glasovi razuma so zaustavili neumnosti oblastiteljnih povzpetnikov. Študijski center za narodno spravo je v desetih letih obstoja kljub turbulencam že nešteto dokazal svojo odlično kondicijo. In prav dr. Tamara Griesser Pečar je bila ena od tistih oseb, ki je neomajno verjela v moč preživetja Študijskega centra za narodno spravo. Z vrhunsko znanstveno potenco in integriteto, dokazano v mednarodnih

znanstvenoraziskovalnih vodah, nam je bila vseh deset let delovanja v močno oporo.

Z dr. Griesserjevo sva po prvem bruseljskem srečanju vzpostavili pristen in prijateljski odnos, ki traja vse do danes. Z vsakim nadaljnjim pogovorom, bodisi osebnim, telefonskim ali pisnim, sem spoznavala njeno izjemno osebnost, ki sočloveka bogati ne le s svojo zelo strokovno podkovanostjo, pač pa tudi s pogumno, z vztrajno in s pristržno naklonjenostjo.

Počaščena sem, da lahko ob njenem življenjskem jubileju napišem nekaj o njej in tudi na ta način predstavim njeno bogato življenjsko pot. Dr. Tamara Griesser Pečar se je rodila 18. marca 1947 v Ljubljani kot hčerka Franca in Pavle Pečar, roj. Letonja. Šolo je obiskovala v Ljubljani, Portorožu in Kopru. Njenega očeta je povojna oblast iz ljubljanskega Litostroja poslala za direktorja novoustanovljene tovarne Tomos v Kopru. Zaradi udbovskega šikaniranja in celo poskusa zastrupitve se je oče odločil za umik v tujino, za njim pa sta se podali tudi žena in hčerka. Tako se je dr. Griesserjeva, potem ko je družina oktobra 1962 zapustila Slovenijo, šolala še v New Yorku in na Dunaju. Po končani srednji šoli *American International School* na Dunaju je nadaljevala študij na ameriški šoli v Parizu, nato pa vpisala študij zgodovine in anglistike na Dunaju. Leta 1973 je na Dunaju pri prof. dr. Richardu Plaschki uspešno zagovarjala doktorsko disertacijo *Die Stellung der slowenischen Landesregierung zum Land Kärnten 1918–1920 (Stališče slovenske deželne vlade do Koroške 1918–1920)*. Po končanem študiju se je poročila s tirolskim publicistom in urednikom dr. Hermannom Griesserjem, ki ga je kot študentka spoznala na družinskem smučarskem dopustu. S soprogom se je preselila v Langenfeld pri Düsseldorfu, pozneje pa še v München in Hameln. Vzgojila

sta dva sinova. Dr. Tamara Griesser Pečar danes s soprogom živi na Dunaju. A njena pogosta prisotnost v Sloveniji priča o trajni navezanosti na domovino. Nepogrešljivo je njeno sodelovanje v različnih odmevnih projektih, predavateljsko delo na oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, vodenje programske skupine Študijskega centra za narodno spravo in redno oglašanje v medijih.

Poklicna pot je dr. Tamaro Griesser Pečar najprej vodila v učiteljske vode. V šolskem letu 1974/1975 je poučevala angleščino, zgodovino in politiko na Dr. Rüsseler Schule v Düsseldorfu. Od septembra 1975 do junija 1980 je bila docentka za angleščino na ljudski univerzi v Langenfeldu v Severnem Porenju - Vestfaliji. V časopisih *Rheinischer Merkur* in *Die Welt* je redno objavljala recenzije zgodovinskih del in knjig za otroke ter ocene televizijskih oddaj.

Vzporedno je tekla njena bogata znanstvenoraziskovalna pot. Kot zgodovinarica se je v številnih obravnavah, člankih in analizah ukvarjala predvsem s koncem avstro-ogrske monarhije ter z raziskovanjem slovenske zgodovine med drugo svetovno vojno in po njej, pa tudi z zgodovino Katoliške cerkve od leta 1941 do 1990. Na omenjeno tematiko je napisala vrsto znanstvenih monografij. Leta 1985 je pri založbi Gustav Lübbe Verlag izdala monografijo *Zita. Die Wahrheit über Europas letzte Kaiserin (Zita. Resnica o zadnji evropski cesarici)*. Monografija je doživela skupno dvanajst izdaj, med drugim tudi v japonsščini, češčini in italijanščini. Pri založbi Almathea Verlag na Dunaju je leta 1988 izšla monografija *Die Mission Sixtus. Österreichs Friedensversuch im Ersten Weltkrieg (Misija Sixtus. Avstrijski mirovni poskus med prvo svetovno vojno)*. Med pomembna dela zagotovo spada tudi izvedensko mnenje o škofu dr. Gregoriju Rožmanu, ki jo je napisala na

predlog generalnega javnega tožilca dr. Antona Drobničiča. Na osnovi te ekspertize je leta 1996 v sodelovanju z zgodovinarjem dr. Francetom M. Dolinarjem pripravila znanstveno monografijo *Rožmanov proces*, ki je izšla pri založbi Družina. Leta 1997 je pri Mohorjevi družbi izšla njena monografija *Stanislav Lenič, Življenjepis iz zapora*.

Leta 2003 je pri založbi Böhlau Verlag na Dunaju izšlo njeno odmevno delo *Das zerrissene Volk, Slowenien 1941–1946. Okkupation, Kollaboration, Bürgerkrieg, Revolution*. Monografija je malo pozneje, leta 2004, izšla tudi v Sloveniji pri založbi Mladinska knjiga pod naslovom *Razdvojeni narod, Slovenija 1941–1945*. To je celovita zgodovinska študija druge svetovne vojne na Slovenskem, saj zajema tako okupacijo in odpor kot kolaboracijo, državljansko vojno in revolucijo. Dr. Griesserjeva se v zgodovinski študiji ob upoštevanju enotne civilizacijske perspektive ukvarja s preučevanjem vzrokov, dogodkov, udeležencev in posledic druge svetovne vojne v Sloveniji. S preučevanjem in z analizo številnih zgodovinskih virov je skušala objektivno razumeti in bralcu sintetično predstaviti tematiko ter podati kar se da jasno podobo bistva, ciljev, prakse in značilnosti različnih družbenih in političnih sil tistega časa: organizacij, političnih strank, zvez, vojaških in paravojaških enot v Sloveniji.

Njenemu raziskovalnemu opusu se je v letu 2006 pridružila monografija *Cerkev na zatožni klopi. Sodni procesi, administrativne kazni, posegi »ljudske oblasti« v Sloveniji od 1943 do 1960*, ki jo je izdala založba Družina. V sodelovanju z Marijo Čipić Rehar, dr. Francetom M. Dolinarjem, Blažem Otrinom in Julijano Visočnik je dr. Griesserjeva leta 2009 pripravila publikacijo *Med sodbo sodišča in sodbo vesti: dokumenti sodnega procesa proti škofu Gregoriju Rožmanu*. V njej obja-

vljeni dokumenti pojasnjujejo ozadje sodnega procesa proti ljubljanskemu škofu dr. Gregoriju Rožmanu. Predstavljeni so njegov življenjepis med drugo svetovno vojno, politično motiviran sodni proces, zahteve po njegovi razveljavitvi in zahteve po varstvu zakonitosti. V letu 2001 je pri založbi Böhlau Verlag izšla publikacija *Maribor/Marburg an der Drau, eine kleine Stadtgeschichte*. V njej dr. Griesserjeva predstavlja zgodovino mesta, ki se je razvilo iz nekdanjega nemškega otoka sredi slovenskega podeželja v samozavestno in kulturno bogato slovensko mesto. Za odmevno pravno študijo o okupaciji in revoluciji v Sloveniji med letoma 1941 in 1946, ki jo je pripravil ugledni mednarodni pravnik Dieter Blumenwitz, je dr. Griesserjeva leta 2005 napisala uvodno študijo.

Tamara Griesser Pečar sodeluje tudi v različnih slovenskih in mednarodnih projektih. Bila je članica projektne skupine, ki je v okviru Evropske znanstvene fundacije (European Science Foundation – ESF) izvajala raziskovalni projekt z naslovom *Vpliv nacistične in fašistične vladavine v Evropi (The Impact of National Socialist and Fascist Rule on Europe)*. Delovala je v skupini zgodovinarjev, ki se je ukvarjala s položajem cerkve v Evropi pod fašizmom in nacionalnim socializmom. Leta 2002 je v zvezi s tem projektom v sodelovanju s Teološko fakulteto Univerze v Ljubljani izvedla mednarodno delavnico. Kot rezultat raziskovalnega projekta je leta 2007 v dveh zvezkih izšla publikacija z naslovom *Religion under Siege*, v kateri je objavila prispevek *Staat und Kirche in Slowenien 1941–1950*. V Študijskem centru za narodno spravo je med letoma 2009 in 2016 uspešno vodila raziskovalni program *Nasilje komunističnega totalitarizma v Sloveniji 1941–1990*. Od leta 2017 je vodja programske skupine, ki izvaja raziskovalni program *Zgodovinsko-pravni vidiki kršitev človekovih pravic*

in temeljnih svoboščin na slovenskem ozemlju v 20. stoletju, ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS.

Dr. Griesserjeva je aktivna tudi pri pripravi in postavitvi razstav, s katerimi spoznanja zgodovinske stroke predstavlja širši javnosti. Leta 1998 je sodelovala pri pripravi in organizaciji razstave z naslovom *Temna stran meseca, Kratka zgodovina totalitarizma v Sloveniji 1945–1991*. Za istoimenski zbornik je pripravila prispevek z naslovom *Procesi proti duhovnikom in redovništvu po maju 1945*. Leta 2007 je v sodelovanju z Arhivom Republike Slovenije, Nadškofijskim arhivom iz Ljubljane, Muzejem novejšje zgodovine in založbo Družina pripravila odmevno razstavo z naslovom *Boj proti veri in cerkvi*, ki je bila postavljena na ogled v mnogih krajih v Sloveniji in zamejstvu, med drugim v Ljubljani, Mariboru, Celju, Kopru, na Prevaljah, v Novem mestu, Trebnjem, na Sveti gori pri Novi Gorici, v Beltincih, na Ptujski gori, v Trbovljah, Črnomlju, Kranju, Gorici in drugje. Leta 2012 je sodelovala pri pripravi razstave *Vročje sledi hladne vojne*, pripravila pa je tudi prispevek za istoimensko publikacijo.

Dr. Griesserjeva redno sodeluje na mednarodnih in domačih simpozijih, posvetih in okroglih mizah, kjer predstavlja svoje znanstvenoraziskovalno delo in vnaša nov pogled v slovensko zgodovinopisje. Med drugim je s prispevki nastopila na številnih mednarodnih simpozijih: leta 1995 v Ljubljani (*Slovenija in leto 1945*), kot razpravljavka novembra 1996 v Bostonu, v Gorici leta 1997 in leta 2005, na simpoziju o avstrijskem cesarju Karlu I. februarja 2004 na Dunaju, na različnih simpozijih v Sloveniku v Rimu (Rožmanov, Ehrlichov, Vovkov, Tomašičev, Torošev simpozij) in na simpoziju v Mödlingu. Med slovenskim predsedovanjem Svetu Evropske unije je aprila 2008 sodelovala na javni tribuni v Bruslju z

naslovom *Crimes Committed by Totalitarian Regimes* ter za zbornik z istim naslovom pripravila prispevek *The Roman Catholic Church in Slovenia under three totalitarian regimes*. Dr. Tamara Griesser Pečar je na povabilo sodelovala na več mednarodnih konferencah doma in v tujini. Leta 2009 je na povabilo Europa Gesellschaft v Berlinu z Joachimom Gauckom razpravljala o tem, kako se Evropejci, ki so izkusili fašizem in komunizem, soočajo s posledicami teh diktatur; njen prispevek z naslovom *Verschwiegene Gräber: die Massenmorde der Partisanen* je leta 2011 izšel v publikaciji z naslovom *Freiheit, ach Freiheit: vereintes Europa – geteiltes Gedächtnis*. V letu 2010 je sodelovala na mednarodnem znanstvenem simpoziju *Pomembne slovenske osebnosti 20. stoletja*, ki ga je organiziralo Zgodovinsko društvo dr. Franca Kovačiča v Mariboru. Ob 20. obletnici osamosvojitve Slovenije je omenjeno društvo organiziralo mednarodni znanstveni simpozij z naslovom *Osamosvojitve Slovenije – med realnostjo in pričakovanji (1991–2011)*, na katerem je sodelovala s prispevkom *Vloga Nemčije pri osamosvojitvi Slovenije*. S prispevkom *Katoliška cerkev v komunistični Sloveniji: »sovražnik številka ena«* je maja 2012 sodelovala na mednarodnem znanstvenem simpoziju *Represivne metode totalitarnih režimov*. Dr. Griesserjeva je redna gostja Društva slovenskih izobražencev v Trstu, predava pa tudi drugod po Sloveniji in v tujini ter sodeluje pri televizijskih oddajah in okroglih mizah. S strani Avstrije je bila imenovana za članico avstrijsko-slovenske zgodovinske komisije. Pomembno je njeno delovanje med Slovenci po svetu (v Avstriji, Nemčiji, Veliki Britaniji, ZDA, Argentini in drugje).

Leta 2004 ji je papež Janez Pavel II. podelil odlikovanje *Pro Ecclesia et Pontifice*. Leta 2006 ji je dunajski Inštitut za Podonavje in Srednjo Evropo (Institut für den Donauraum und

Mittleuropa) podelil nagrado *Anton Gindely*, ki se podeljuje za pomembne dosežke na področju kulture in zgodovinopisja ter za spodbujanje jezikovne, nacionalne in verske različnosti v regiji. Nagrado je prejela za znanstveno monografijo *Razdvojeni narod, Slovenija 1941–1945 (Das zerrissene Volk, Slowenien 1941–1946)*.

Dr. Tamara Griesser Pečar je med letoma 1999 in 2002 delovala kot asistentka na katedri za zgodovino Cerkve na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani. Septembra 2007 je bila na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru izvoljena v naziv docentke za predmetno področje sodobne zgodovine. Predava na Fakulteti za uporabne družbene študije Univerze v Novi Gorici in na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru.

Znanstvenoraziskovalno in pedagoško delo dr. Tamare Griesser Pečar uživa ugled ne samo v Sloveniji, temveč tudi drugod po Evropi. Njene monografije so izjemno pomembne in spadajo v sam vrh historiografskih dosežkov. Treba je poudariti, da raziskovalno delo dr. Tamare Griesser Pečar temelji predvsem na uporabi arhivskega gradiva in različnih vrst virov, hkrati pa se zaveda pomena dozdajšnjih študij oziroma literature. Poleg tega se odlikuje z izjemnima delavnostjo in predanostjo.

Strokovna dejavnost Tamare Griesser Pečar je zelo široka in sega na različna območja, od objavljanja monografij, razprav, znanstvene kritike, predavanj na znanstvenih simpozijih in strokovnih posvetih, do članstva v različnih strokovnih komisijah. Izjemno pomembno je, da je pri svojem delu aktivna tudi na pedagoškem področju, kjer znanje prenaša na mlajše generacije.

Tamara Griesser Pečar je ne samo odlična znanstvenica, temveč s svojim delom povezuje znanstveno sodelovanje Slovenije z evropskim in s svetovnim prostorom. S tem je

aktivno prispevala tudi k večji prepoznavnosti Slovenije in slovenskega zgodovinopisja v svetu. Ob življenjskem jubileju ji sodelavci Študijskega centra za narodno spravo iz srca voščimo vse najboljše in ji želimo obilo zdravja, poguma in moči. Bog Te živi, draga Tamara!

Dr. Andreja Valič Zver

Dr. Tamara Griesser Pečar

Fotografija: Študijski center za narodno spravo